ἀν ἕνα τους τώρα
σὲν τσ' ἐρθῆ βοηθὸ
'ς τὰ φύλλα του μέσα
τὴν ὥρια νὰ κλείσῃ·
ξερρίζωμα 'ς ὅλα
θὰ κάμῃ κακό!

—

Βατρέχει καὶ πάλι
τοῦ κάκου μαλλώνει
'ς τὸ βλέφαρο τώρα
τσ' ἀνθίζει λαμπρὸ
τὸ δάκρυ κοράλλι,
π' ἀχτίδες ἀπλώνει
σὰν ἥλιος ποὺ λάμπει
'ς ὡραῖο οὐρανό!

—

Ἀπλώνει χεράκι
ν' ἀρχίσῃ νὰ κόψῃ!
γιατί μετανοιώνει;
καὶ πάλι θρηνεῖ!
λὲς ἀγγέλο τώρα
ταιριάζει 'ς τὴν ὄψη
ἐκεῖ ποὺ νὰ πάρῃ
ζωὴ συμπονεῖ.

Ἀνθόφυλλ' ὡστόσο,
γλυκὸ σὰν τἀγέρι
τὸ παίρνει μὲ χάρη,
ξεφεύγει ἡ χρυσῆ!
Μὴν κλαῖς, ζηλεμένο
μικρὸ περιστέρι,
θ' ἀνοίξῃς μιὰ μέρα
φτερούγια καὶ σύ.

ΣΠ. ΡΙΓΑΣ

ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ ΜΑΛΛΙΑΡΟΣ

Ἀγαπητὲ Νουμᾶ,

Τὴν προπερασμένη βδομάδα ὁ Φωτιάδης ὁ γιατρὸς καὶ ὁ Ἀλέκος Παπᾶς, κι αὐτὸς γιατρὸς καὶ φανατικὸς δημοτικιστής, στείλανε σὲ καμιὰ ἑκατοπενηνταριὰ συγγενεῖς καὶ στενοὺς φίλους τὸ ἀκόλουθο προσκλητήριο:

«*Τὴν Κυριακὴ 23/5 Αὐγούστου γίνουνται οἱ* »*γάμοι τοῦ ἰκ. Ἀ. Παπᾶ, ἐσωτερικοῦ γιατροῦ* »*στὰ νοσοκομεῖα τοῦ Παρισιοῦ, μὲ τὴν Κα Ἑλένη Φωτιάδη, κόρη τοῦ γιατροῦ.*

»*Ὁ Κος καὶ ἡ Κα Φωτιάδη καθὼς καὶ ὁ* »*Κος Ἀ. Παπᾶ σᾶς παρακαλοῦνε νὰ τοὺς τιμή-* »*σετε μὲ τὴν παρουσία σας.*

»*Ἡ στεφάνωση θὰ γίνει στὸ μοναστήρι τοῦ Ἅη-* »*Νικόλα (Πρίγκηπο) ἡ ὥρα 3 μ. μ.*

»*Ἰδιαίτερο βαπόρι γιὰ τοὺς καλεσμένους θὰ ξε-* »*κινήσει ἡ ὥρα 1]2 μ. μ. ἀπ' τὸ Γαλατᾶ καὶ θὰ* »*πιάσει Καντή-κιοϊ καὶ Χάλκη.*

—

»*Μετὰ τὴν τελετὴ ἡ Κυρία*
»*Φωτιάδη δέχεται σπίτι της*».

—

Ὁ φίλος μας Σπανούδης μαλιστα, ποὺ, σὰν πραχτικὸς δημοσιογράφος, ἀμέσως μυρίστηκε δουλειά,..μιὰ καὶ δυὸ τὸ κάθισε στὴν «Πρόοδο».

Τὸ πρῶτο δημοτικὸ προσκλητήριο! Φανταζεσαι τὸ σούσουρο καὶ τὴ φασαρία ποὺ γένηκε στὴν Πόλη! Μέσ' στὰ βαπόρια, μέσ' στὰ σαλόνια καὶ τὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα, καὶ στὰ καφενεῖα καὶ τὰ μπακαλίκα, γιὰ μιὰ βδομάδα φιόριζε ξεχωριστὰ ἡ «Πρόοδο» κ' ἔπαιρνε κ' ἔδινε τὸ *ζήτημα*. Ὅσο γιὰ τὸ Φωτιάδη, ἄκουσε καὶ πάλε ὅσα σέρνει ἡ σκοῦπα καὶ θυμήθηκε παλιὲς μέρες....

—Ἕνας σοφὸς γιατρὸς, μὰ πολὺ σοφὸς, δὲ βάσταξε νὰ μὴν πῇ τὸ λογάκι του σ' ἕνα σοφὸ φύλλο τῆς Πόλης. Ὁ ἄνθρωπος ἔκανε καὶ τὴ διάγνωση καὶ κατάταξε τὸ φαινόμενο στὶς ψυχοπάθειες. Ἄρπα τὴν, Κὺρ-Νουμᾶ, ποὺ θαρρεῖς πὼς δὲν ἔχουμε καὶ στὴν Πόλη σοβαροὺς ἐπιστήμονες σὰν τονε δικό σας τὸ Μιταφτσή!

— Μιὰ νόστιμη, μὰ πολὺ νόστιμη ρωμιοπούλα, ποὺ τῆς ἔδωκε ὁ Θεὸς ἕνα χαριτωμένο στομακάκι γιὰ νὰ χρησιμεύῃ σὲ κάθε ἄλλο παρὰ νὰ καταφρονᾷ τὴ δημοτική μας, δηλ. τὸ πιὸ μυρωδάτο λουλούδι ποὺ μποροῦσε ν' ἀνθίσῃ σὲ τέτια χείλια, μοῦλεγε πὼς ἂν τὴν καλνοῦσε ὁ Φωτιάδης δὲ θὰ πήγαινε στὸ γάμο!

—Ἕνας ἄλλος πάλε, ποὺ σίγουρα θὰ εἶχε φάει ἐκείνη τὴ μέρα πιπέρι κόκκινο, ἅμα πῆρε τὸ προσκλητήριο, χρίτς-χρὰτς τὄκανε κομμάτια ἀφρισμένος! κ' ἔτσι...ἔσωσε κι' αὐτὸς ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ ἔθνος ἀπ' τοὺς μαλλιαροὺς! μπρρρ!

— Τέλος, κάποιο ξενόγλωσσο φύλλο, περιγράφοντας τὴ χαρὰ, χαραχτήρισε τὴν *πρόστυχη* γλώσσα τοῦ προσκλητήριου γιὰ παραφωνία μέσα στὴν τόση *ἐλεγκάντσα* ποὺ ξετυλίχτηκε στὸ γάμο. Αὐτὸ ἔφτασε, φαίνεται, καὶ σταύτιὰ τοῦ κασάπη ποὺ δίνει κρέας τοῦ γιατροῦ καὶ πολὺ χολόσκασε ὁ ἐρίφης! Τόσο! ποὺ πικρὰ παραπονιόταν στὸν ἄνθρωπο τοῦ γιατροῦ πὼς γένηκε αἰτία νὰ μᾶς μαθαίνουνε τὴ γλώσσα μας οἱ φραγκοι!

Λογικὴ τοῦ κασάπη καὶ λογικὴ τοῦ Μιτσαφτσή! Διαλέξτε!

Τέτοια, φίλε μου Νουμᾶ, εἶναι τὰ χαλια μας στὴν Πόλη καὶ δὲν πρέπει καὶ πολὺ νὰ παραξενεύεσαι, γιατὶς εἶναι φυσικὸ ἀνθρῶποι συνειθισμένοι νὰ καλνοῦνται σὲ ρωμαϊκὰ στεφανώματα μὲ προσκλητήρια φραντζέζικα (τυπωμένα στὸ *Παρίσι*) νὰ ξαφνίζουνται σὰ διοῦν ἕνα ρωμιὸ νὰ καλνᾷ ρωμιοὺς θαρρετὰ στὴ ρωμαϊκὴ γλώσσα.

Μὰ καὶ τί δὲν εἶπανε! Ὅ,τι φανταστῆς! Ἕνα πρᾶμα μονάχα κανεὶς δὲν τόπε. Μιὰ καρδιὰ δὲν ἔνοιωσα νὰ χτυπήσῃ πιὸ δυνατὰ μπρὸς στὸ γενναῖο φέρσιμο ἑνὸς ἀντρὸς ποὺ ἔδειξε μοναδικὴ παλληκαριὰ καὶ θάρρος τῆς γνώμης του (κουτσῆς - στραβῆς, ἀδιάφορο) μέσα στὴν ξεραστικὴ ἀθαρρεσιὰ ποὺ χαραχτηρίζει ὅλους τοὺς σημερινοὺς Πολίτες ἀπὸ πάνω ἴσια μὲ κάτω.

—

Ὅλ' αὐτὰ δὲ μποδίσανε τὸ βαποράκι νὰ ξεκινήσῃ τὴν Κυριακὴ στὶς 23 τοῦ μηνὸς, ὥρα μισὴ τἀπομεσήμερο, ἀπ' τὸ γιοφύρι. Ἐγὼ τὸ περίμενα στὴ Χαλκη, ποὺ περνῶ τὸ καλοκαίρι μου. Ἡ ὥρα 3 φτάσαμε στὴν Πρίγκηπο κι ἀφοῦ μπήκαμε ὅλοι οἱ ἐπιβάτες σὲ καμιὰ εἰκοσαριὰ ἁμαξία, τραβήξαμε κατὰ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἅη Νικόλα ποὺ βρίσκεται στὴ ρομαντικώτερη μεριὰ τοῦ νησιοῦ.

Ἐκεῖ στὴ παστρικούτσικη καὶ λαμπερὴ ἐκκλησίτσα ὁ Πάτερ Μητροφάνης — ἕνας ἀπ' τοὺς ὡραιότερους τύπους ρωμιοῦ παππᾶ — εὐλόγησε τὰ δυὸ χαριτωμένα παιδιὰ, σφραγίζοντας μὲ τὴ χριστιανικὴ γλυκύτητα τὸ συβόλαιο ποὺχανε ἀπ' τὰ πρὶν ὑπογράψει οἱ χρυσὲς καρδιές τους. Κουμπάρος εἶτανε ὁ γιατρὸς ὁ Ζαμπακὸς πασᾶς, ἔξοχος ἄντρας καθὼς θὰ ξέρῃς, ποὺ χάρισε κι αὐτὸς ἐκεῖ μέσα στὴν τόση χάρη καὶ δροσιὰ τὴ λάμψη τῆς ἀληθινῆς ἀρχοντιᾶς του.

Ἡ πρώτη ματιὰ στὴν ἐκκλησιὰ μοῦδωκε τὴν ἐντύπωση πὼς γιορταζαμε καποια ἀρχαία γιορτὴ τῆς Ὀμορφιᾶς. Λὲς κ' εἶχε μαζωχτεῖ ἐκεῖπέρα ὅ,τι πιὸ διαλεγμένο, χαριτωμένο καὶ δροσερὸ μπορεῖς νὰ βρῇς, ἀρχίζοντας ἀπ' τὴ νύφη π' ἄνθιζε σὰ λευκὴ ἀμυγδαλιὰ σὲ κάποια ἄνοιξη ἀγάπης κι ἀναπαύοντας τὸ ματι στὴ μικρότερη κόρη τοῦ γιατροῦ, ζουντανὴ Καρυάτιδα, καθὼς ἐπιτυχημένα τόπε μιὰ φορὰ ἕνας φραγκόπαππας. Κι ὅταν, ἀφοῦ τέλειωσε τὸ στεφάνωμα, ξεκινήσαμε πάλε μὲ τάμαξια

ΔΑΝΤΗ

ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟ

Ἄσμα πρῶτο.

Σὲ πέλαγο ἡσυχώτερο γιὰ ν' ἁρμενίσῃ τώρα
Τοῦ νοῦ τὸ καραβάκι μου πανάκια ξεδιπλώνει,
Ἀφίνοντας ὀπίσω του τόσ' ἄγρια ἀνεμοζάλη.
Καὶ τώρα γιὰ τὸ δεύτερο βασίλειο θὲ νὰ ψάλω,
Κεῖ ποὺ τ' ἀνθρώπου ἡ ψυχὴ σὲ καθαρμὸ δοσμένη.
Γιὰ ν' ἀνεβῇ ἄξια γίνεται στῶν οὐρανῶν τοὺς τόπους.
Ὦ θεῖες Μοῦσες, τώρα ἐδῶ ἐλᾶτε ν' ἀναστῆστε,
Τὴ νεκρωμένη ποίηση γιὰ ἕνα πιστό σας λάτρη,
Καὶ σὺ λίγο ψηλότερα φτερούγισε, Καλλιόπη,
Τ' ἄσμα μου συντροφεύοντας μὲ τὸν ἠχὸν ἐκεῖνο,
Ποὺ τόσον ἐπροσπέρασες τὶς ἄμοιρες τὶς Κίσσες
Ὡς ποὺ τῆς περηφάνειας τους νὰ μὴ θαρροῦν συχώριο.
Χρῶμα τ' ἀνατολίτικου γλυκύτατο ζαφείρου,
Ποὺ χύνονταν στὴν ξάστερη θωριὰ καθαροτάτου
Ὁρίζοντα κ' ἐκλειόταν μέσα στὸν πρῶτο κύκλο,
Τὸ πολυαγαπημένο μου τὰ μάτια μου ξανάνοιξαν,
Ἀμέσως σὰν ἀπ' τὴ νεκρὴ τὴν αὔρα ὄξω βγῆκα
Ὁποὺ μοῦ καταπίκρανε καὶ μάτια μου καὶ στήθια.
Τ' ἀστέρι τὸ γλυκόχρωμο ὁποὺ καλεῖ σ' ἀγάπη
Ἔκανε νὰ γλυκογελᾷ ἡ ἀνατολὴ ἄκρη σ' ἄκρη.
Κι' ἄχνιζε γύρω του ἀπ' τὸ φῶς τὰ ψάρια π' ἀκλουθοῦνε.
Καὶ γύρισα τότες δεξιᾶ καὶ κοίταξα στὸν ἄλλο
Τὸν πόλο κ' ἐκεῖ τέσσερα ἐξάνοιξα ἄλλα ἀστέρια
Π' ἄλλος ἀπ' τοὺς πρωτόπλαστους δὲν τἄχει 'δῇ ποτέ του.
Κι' ἐχαίρονταν ὡς κι' ὁ οὐρανὸς στ' ἀχτιβοβόλισμά τους,
Ὦ, τοῦ Βοριᾶ παντέρημη καὶ χηρεμένη χώρα,
Ἀφοῦ τέτοια ἄστρα νὰ χαρῇς δὲν ἔλαβες τὴ χάρη!
Μ' ἀμέσως μόλις ἔπαψα κοιτάζοντας ἐκεῖνα
Κ' ἔστρηψα λίγο γιὰ νὰ ἰδῶ κατὰ τὸν ἄλλο πόλο,
Ἐκεῖ ὁποὺ τ' Ἁμαξᾶ πιὰ δὲν ἐφαινόταν ἄλλο,
Κοντά μου παρατήρησα ἕνα μονάχο γέρο,
Ποὺ ἡ ὄψη του σ' ἀνάγκαζε σὲ τόσο μέγα σέβας
Ὁποὺ καὶ στὸν πατέρα γιὸς περσότερο δὲ θᾶχε.
Μακριὰ τὰ γένια του ἤτανε, ἄσπρες γιομᾶτα τρίχες
Κ' ἐμοιάζανε στὸ χρῶμα τους μὲ τὰ ψαρὰ μαλλιά του,
Ποὺ ὡς στὰ στήθη ἔρριχναν τὶς δύο τους πλεξίδες.
Τὰ φῶτα ἀπὸ τὰ τέσσερα τὰ ἱερὰ τ' ἀστέρια
Μὲ λάμψην ἐστολίζανε τὸ πρόσωπό του τόση,
Ὥστε ποὺ ἐγὼ τὸν ἔβλεπα σὰν ἕναν ἥλιο μπρός μου.
Ποιοί εἶστε σεῖς ποὺ ἀντίδρομα στὸ σκοτεινὸ ποτάμι
Τραβῶντας ἐξεφύγατε τὴν ἄσωστη σκλαβιά σας;
Ἐρώτησε, τὸ φτέρωμα τὸ σεβαστὸ κουνῶντας:
Ποιός σᾶς ὡδήγησεν ἐδῶ ἢ ποιός τὰ βήματά σας;
Ἐρώτισε σὰ βγαίνατε ἔξω ἀπ' τὴ μαύρη νύχτα
Ποὺ χύνει πάντα καταχνιὰ στὴ λαγκαδιὰ τοῦ Ἅδη;
Ἔτσι λοιπὸν ἐχάλασαν οἱ νόμοι τῆς ἀβύσσου
Ἢ ἄλλη τώρα ἀπόφαση στὸν οὐρανὸ ἐπῆραν
Ποὺ στὶς σπηλιές μου νἄρχεστε τολμᾶτε κολασμένοι;
Σύνωρα τότες βιαστικὰ μ' ἁρπάζει ὁ ὁδηγός μου
Μὲ λόγια, μὲ νοήματα καὶ μὲ χειρονομίες
Νὰ βαθυγείρω κάνοντας γόνα μαζὶ καὶ βλέμμα.
Καὶ τ' ἀποκραίνετ' ἔπειτα: Αὐτόθελα δὲν ἦρθα·
Γυναῖκα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς κατέβηκε νὰ γίνω
Παρακαλῶντας συντροφιὰ καὶ βοηθὸς σὲ τοῦτον.
Μ' ἀφοῦ περσότερα ἀγαπᾶς ἀπὸ τ' ἐμὲ ν' ἀκούσῃς
Καὶ γιὰ τὴ θέση μας γυμνὴ νὰ μάθῃς τὴν ἀλήθεια,
Ἐνάντια δὲ δύνεται κ' ἡ θέλησή μου νἄνει.
Αὐτὸς ποτέ του τὴ στερνὴ βραδιὰ δὲν εἶδ' ἀκόμα,
Μὰ μὲ τὴν τρέλλα ἐζύγωσε τόσο κοντὰ σ' αὐτήνε
Ποὺ λίγος τοῦμεινε καιρὸς ἀκόμα νὰ τραβήξῃ.
Καὶ καθὼς εἶπα, στάλθηκα τότες ἐγὼ σ' αὐτόνε,
Νὰ τὸν γλυτώσω καὶ ἄλλονε δὲν ἠῦρα νὰ τραβήξω
Δρόμο ὅπ' αὐτὸν ποὺ μὲ θωρεῖς καὶ σὺ ν' ἀκολουθάω.
Τ' ἀμέτρητα ὅλα τοῦδειξα τὰ κολασμένα πλήθια
Καὶ τὶς ψυχὲς ἔχω σκοπὸ γιὰ νὰ τοῦ δείξω τώρα
Τὶς ἄλλες ποὺ ἐαγνίζονται πιστὲς στοὺς ὁρισμούς σου.
Τὸ πῶς ἐγὼ τὸν ἔσυρα θάταν μακρῆς ὁ λόγος,
Ἔνοιωσα νἄρθῃ ἀπὸ ψηλὰ μιὰ δύναμη βοηθῶντας
Νὰ τόνε φέρω νὰ σὲ ἰδῇ μαζὶ καὶ νὰ σ' ἀκούσῃ.
Καὶ τώρα καλοδέξου τον σὰν ἔφτασ' ἐδῶ πέρα,
Γυρνᾷ ζητῶντας λευτεριὰ ποὺ πόση γλύκαν ἔχει
Ἐκεῖνος ξέρει ποὺ γι' αὐτὴν μηδὲ ζωὴ λογιάζει.
Καὶ σὺ τὸ ξέρεις ποὺ πικρὸν γι' αὐτήνε στὴν Ὑτίκη

καὶ φτάσαμε στὸ ἐξοχικὸ σπίτι τοῦ Φωτιάδη, χύθηκε ὅλη ἐκείνη ἡ νιότη, σὰ φρέσκο ἀνθόνερο, στὸ χαλοστρωμένο κῆπο καὶ στάνθοστόλιστα σαλόνια τοῦ γιατροῦ καὶ σκόρπισε τέτοιο ἄρωμα π' ἀνασταινότανε κάθε μαραμένη καρδιά.

Ἀξέχαστες ὧρες! πού τὶς γλύκανε κ' ἡ καλωσύνη κ' εὐγένεια τῆς ἀρχόντισσας νοικοκερᾶς πού εἶναι ἡ Φωτιάδαινα.

Ἐκεῖ μπρός σ' ἕνα πλουσιοπάροχο μπουφὲ ἀπάντησα καὶ μερικοὺς δικούς μας. Πρῶτα πρῶτα τὸ Γιάγκο Παπᾶ, μεγαλύτερο ἀδερφὸ τοῦ γαμπροῦ. Γελούσανε καὶ τὰ ροῦχα του καὶ καμάρωνε μὲ τὸ δίκιο του πὼς τέτοιο παλληκάρι σὰν τὸν ἀδερφό του, αὐτὸς μᾶς τὸ κέρδισε στὴν Ἰδέα. Στὸ πλαϊ του ἡ Σιώτης ὁ γιατρός. Χαμογελᾷ μ' ἀγαθὴ πονηριὰ πὼς ἔχει κι αὐτὸς τὸ δαχτυλάκι στὴ δουλειά. Μά . . σούτ! . . νὰ ἡ Φυτίλης! Κάτι σκέφτεται . . . ἴσως τὴν ὑπόθεση τοῦ καινούριου δραματου πού ἑτοιμάζει μὲ τίτλο «*Χτισμένο στὸν ἄμμο*». Ὡς τόσο, σανα κάτι νὰ γκρεμνᾷ μέσα του . . . . . Λὲς πὼς, ὁμπρός στὸ χαριτωμένο ζευγάρι πού βλέπει' ἀκούει μέσα του κάποια διαμαρτύρηση γιὰ τὸν τίτλο τοῦ δράματου καὶ πὼς μιὰ ἐσωτερικὴ φωνὴ τοῦ κραίνει: Ὄχι! δὲν εἶναι χτισμένο στὸν ἄμμο!

Μὰ ξάφνου πάει τὸ μάτι μου σὲ μιὰ γωνιά. Βλέπω τὸ Φωτιάδη μπρὸς σ' ἕνα παράθυρο. Μιὰ γυρνᾷ καὶ κοιτάζει τὰ δυὸ στεφανωμένα παιδιά του καὶ μιὰ τὸ βλέμμα του πάει ὄξω καὶ, λουσμένο σὲ μιὰν ἀχνούφαντη δροσιά, δρασκελᾷ θάλασσες καὶ βουνά, περνᾷ τὸν αἰσθητὸ κόσμο καὶ βλέπει κάτι μακρυνὸ μελλούμενο . . . σὰν κάμποσο μακρυνό . . . Κοιτάζω κ' ἐγὼ τὸ ταιριαχτὸ ζευγάρι κι ἄθελα πάει ὁ νοῦς μου σὲ κάποιο μακρυνὸ θρίαμβο τῆς Ἰδέας, σὲ κάποιο ταιριαχτὸ ζευγάρωμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Νοῦ καὶ τῆς Ἀλήθειας . . .

Πολὺ ζωερὸ καὶ διασκεδαστικὸ τὸ γύρισμα μὲ τὸ βαποράκι. Ἄλλο βαποράκι πάλε ξεχωριστὸ κατέβασε στὴν Πόλη τοὺς νιόνυφους. Ἐκεῖ μείνανε ἴσια μὲ σήμερις Τετράδη πού πήρανε τὸ τραῖνο γιὰ τὸ Παρίσι, ὅπου καὶ θὰ μείνουνε.

Χάλκη, 26[7] 1906.

ΤΑΝΤΑΛΟΣ

Ο «ΠΟΥΛΟΛΟΓΟΣ»

ΤΟΥ ΚΩΝΤΙΚΑ 701 ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Καθὼς βέβαια θὰ ξέρουνε πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀναγνῶστες τοῦ «*Νουμᾶ*» ὁ «ΠΟΥΛΟΛΟΓΟΣ» εἶναι περίεργο μεσαιωνικὸ κείμενο, γραμμένο στὴ δημοτικιὰ μας γλῶσσα καὶ τυπωμένο γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ μακαρίτη Ἑλληνιστὴ Γουλιέλμο Wagner (1). Γιὰ τὸ κείμενο αὐτὸ ἀρκετὰ καὶ καλὰ λόγια βρίσκει κανεὶς πρόχειρα στὴν *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας τοῦ κ. Κρουμπάχερ*, ποὺ ἀναφέρει κι ὅλες σκεδὸν τὶς προηγούμενες ἐργασίες τὶς σκετικὲς μὲ τὸ κείμενο αὐτό (2).

Ὁ κ. Κρουμπάχερ κάνοντας λόγο γιὰ τὸν Πουλολόγο ἀναφέρει ἀνάμεσα στἄλλα ὅτι περιέχεται καὶ στὸν κώντικα 701 τῆς Ἐθνικιάς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀθήνας. Μὰ τὴν ὑπόθεσή του αὐτὴ τὴν ἀναφέρει μὲ μεγάλη καὶ δικαιολογημένη ἐπιφύλαξη, ἀφοῦ δὲ στηριζόταν σὲ τίποτες ἄλλο διδόμενο παρὰ μόνο στὴ λιγόλογη σημείωση τοῦ μακαρίτη *Σακκελίωνα*, ποὺ περιγράφοντας τὸν κώντικα 701 τῆς Ἐθνικιᾶς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀθήνας ἀναφέρει ὅτι ἐξὸν ἀπὸ τἄλλα κείμενα περιέχεται σὲ δαῦτον καὶ «*Λόγος τοῦ Ἰχνηλάτου περὶ τῶν πουλίων* (...διὰ στίχων πολιτικῶν ἐν φύλλοις 18), ἔχων καὶ ἀπεικονίσματα τῶν διαφόρων πτηνῶν, ἀλλὰ βαναυσουργήματα (3)». Μὰ ὁ μακαρίτης ὁ Σακκελίωνας στὸν *Κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος* μὲ τὰ λιγοστὰ λόγια του αὐτὰ δὲ μᾶς ξεδικλύνει μαΐδε μᾶς διαφωτίζει βέβαια —καθὼς ἴσως ἦταν χρέος του — ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ «*Λόγος τοῦ Ἰχνηλάτου περὶ τῶν πουλίων*». Μὰ κι ἡ ἁπλὴ ἀναγραφὴ τοῦ τίτλου τοῦ κειμένου ἦταν ἱκανὴ νὰ ὁδηγήσῃ τὸν κ. Κρουμπάχερ στὴν ὑπόθεσή του αὐτή, ποὺ δὲ στάθηκε καθόλου ἄστοχη, καθὼς βεβαιώθηκα πέρα γιὰ πέρα μὲ τὴν προσεχτικὰ μελέτη τοῦ κώντικα καὶ μὲ τὴν τελειωτικὰ ξέταξη τοῦ ζητημάτου.

Μερικὰ χρόνια προτύτερα ἀπὸ μένα, στὰ 1896, μελέτησε τὸν Ἀθηνιώτικο κώντικα τοῦ Πουλολόγου— ἤ, γιὰ νὰ εἰπῶ καλύτερα καὶ σωστότερα, ἔρριξε βλέμματα σὲ δαῦτον—ὁ κ. *Ν. Χ. Ἀποστολίδης*, ὁ καθηγητὴς τῆς ζωολογίας στὸ Ἐθνικό μας Πανεπιστήμιο. Ὁ κ. Ἀποστολίδης στὴν *Ἐπετηρίδα τοῦ Παρνασσοῦ* (1), κ' ἔπειτα καὶ σὲ ξεχωριστὸ τεῦχος, ξανατύπωσε σύρωνα μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ Wagner τὸ κείμενο τοῦ Πουλολόγου καὶ προσπάθησε νὰ καθορίσῃ μὲ τὰ ἐπιστημονικά τους ὀνόματα τὰ διάφορα πουλιά, ποὺ ἀνφέρουνται σὲ δαῦτον. Στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης του—ποὺ ἀληθινὰ σὲ πολλὰ σημεῖα εἶναι πολύτιμη — σὲ μιὰ μακρηὰ ὑποσημείωση μᾶς λέει τἀκόλουθα λόγια ποὺ σκετίζουντα μὲ τὸ δικό μας ζήτημα:

«Ἡ ἐργασία αὕτη [ὁ ἐπιστημονικὸς καθορισμὸς τῶν ἐν τῷ «*Πουλολόγῳ*» ἀνφερομένων πτηνῶν] συνετελέσθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1895 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπὸ τοῦ Wagner δημοσιευθέντος «Πουλολόγου», ἐδράδυνε δ' ἡ τύπωσις ἕνεκα τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Παρνασσοῦ. Ἀρξαμένης ὅμως τῆς τυπώσεως, ἐγένετο μοι γνωστὸν ὑπὸ τοῦ φίλου . . . . κ. Ν. Γ. Πολίτου, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπάρχει χειρόγραφόν τι τοῦ Πουλολόγου. Τοῦ χειρογράφου τούτου ἔσπευσα νὰ λάβω γνῶσιν, ἔχουσα δὲ τὰ κατ' αὐτὸ ὡς ἑξῆς· τοῦτο ἐπιγράφεται «*Λόγος τοῦ Ἰχνηλάτου περὶ τῶν πουλίων*»· δὲν εἶναι ἀντίγραφον τοῦ Πουλολόγου, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰπεῖν προσπάθεια πρὸς καθορισμὸν τῶν ἐν ἐκείνῳ ἀναφερομένων πτηνῶν, δι' εἰκόνων, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι συντομώτερον ἐκείνου περιοριζόμενον μόνον εἰς ὀλίγους στίχους, κυρίως τοὺς περιλαμβάνοντας τοὺς χαρακτῆρας τῶν πτηνῶν. Αἱ εἰκόνες, εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶναι ἄτεχνοι, ἐκτὸς δὲ τοῦ *Ταῶ*, τοῦ *Ἀλέκτορος*, τῆς *Γλαυκὸς* καὶ τῆς *Νυκτερίδος*, ἅπασαι αἱ λοιπαὶ ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐκ τούτων οὐδόλως δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὰ ἀνφερόμενα πτηνά.

Περιέχει ὅμως παραλλαγάς τινας γραφῆς, δι' ὧν ὑποθέσεις τινὲς ἡμῶν διασαφηνίζοντκι, ἀποδεικνυόμεναι ἀληθέσταται. α') ἀντὶ *Τευκνέας* ἔχει *Κυκνέας* καὶ οὕτως ἡ ὑπόθεση, ἣν ἐν τῇ ὑποσημειώσει τοῦ στίχου 57 διετυπώσαμεν, βεβαιοῦται, ὑπόθεσις διατυπωθεῖσα ἄλλως τε καὶ ὑπὸ W. Thompson ἐν τῷ Clossary of Creek Birds σ. 104. β') ὁ στίχος 160 «*καὶ τὸ ποντίκιν ἤρξατο ὑβρίζειν τὸ περδίκιν*» ἔχει οὕτω· *καὶ ἡ νυκτερίδα ἤρξατο ὑβρίζειν τὸ περδίκιν*»· ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ἀληθὲς ὅ,τι ἐν τῇ ὑποσημειώσει τοῦ αὐτοῦ στίχου ἰσχυρίσθημεν λέγοντες ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἀντὶ *ποντίκιν* ἔπρεπε νὰ γράψῃ *ποντίκιν* καὶ τότε ἀναγκαίως θὰ ἐνοεῖτο ἡ νυκτερίς.

Μόνον μίαν τῶν παραλλαγῶν αὐτοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν. Τὸν *καρκαντσᾶν* [στίχ. 214] μετήλλαξεν εἰς καρακαξᾶν καὶ καρακάξαν, Corvus pica L. Ἀλλ' αὕτη οὔτ' ἐδώδιμος, οὔτε ἀποδοσφόνδυλος εἶναι, οὔτε γριζοφορεμένη, οὔτε τὴν κεφαλὴν ἔχει ψιλήν, οὔτε σαρκία ἐρυθρὰ ἐπὶ ταύτης φέρει ὡς ἡ τῆς Μελεαγρίδος, ἥτις εἶναι ὁ καρκαντζᾶς τοῦ Πουλολόγου ἀναμφιρρήστως.

Κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ ποίημα τοῦ Ἰχνηλάτου οὐδὲν περιέχει, ὅπερ νὰ ἀναγκάζῃ ἡμᾶς νὰ μεταβάλωμεν γνώμην τινὰ ἐπὶ τῶν καθοριζομένων διὰ τῆς ἐργασίας.

1) C. Wagner: Carmina graeca medii aevi. Lipsiae 1874, σελ. 179 κι ἑ.

2) Κρουμπάχερ: Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας. Μετάφραση Γ. Σωτηριάδη (Στὴ Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ). Τόμ. Γ' Ἐν Ἀθήναις 1900, σελ. 189 κι ἑ.

3) Ἰωάννου καὶ Ἀλκιβιάδου Σακκελίωνος: Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος. Ἀθήνα 1892, σελ. 128.

1) Ἔτος Α', Ἀθήνα 1896, σελ. 110—137.

2) Ν. Χ. Ἀποστολίδου: Ἐπιστημονικὸς καθορισμὸς τῶν ἐν τῷ «Πουλολόγῳ» ἀναφερομένων πτηνῶν (Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ) Ἀθήνα 1896.

Τὸ θάνατο δὲν εὕρηκες, μὸν πάταξες τὸ νοῦμα
Π' ὁλόλαμπρο μέσ στὴν τρανὴ θὰ λάμψῃ τὴν ἡμέρα.
Ἐμεῖς δὲν ἐπροσβάλαμε τοὺς νόμους τοὺς αἰώνιους,
Γιατὶ νεκρὸς δὲν εἶν' αὐτὸς μὴ' ἐμὲ ὁρίζει ὁ Μίνως·
Μόνε στὸν κύκλο κατοικῶ 'ποὺ τῆς Μορχίας λάμπουν
Τ' ἀγνὰ μαράκια ποὺ θαρρεῖς ἀκόμα δέονται σου
Θεία καρδιὰ νὰ τὴν κρατεῖς καὶ πάλι γιὰ δική σου·
Λοιπὸν γιὰ τὴν ἀγάπη της νὰ μᾶς ἀφήσῃς κλίνε
Γιὰ νὰ περάσουμε κ' ἐμεῖς τὰ ἐφτά σου τὰ βασίλεια
Κ' εὐχαοιστίες ἀπὸ σὲ σὲ κείνηνε θὰ φέρω,
Ἂν ἴσως νὰ σὲ μελετοῦν ἐκεῖ κάτω σ' ἀρέσει.
Τόσο γλυκὸ ἦταν αὐτὴ φῶς καὶ χάρη τῶν ματιῶν μου
Ὅσο στὸν ἄλλο ζούσαμε τὸν κόσμο, εἶπε τότες,
Ὥστε ὅσες κι ἂν μοῦ ζήτησε χάρες τὶς ἔλαβε ὅλες.
Τώρα ποὺ μένει ἀντίπλευρα ἀπ' τὸ κακὸ ποτάμι,
Πιὰ τὴν καρδιά μου δὲν κινεῖ, γιατὶ ἔτσι ὁρίζει ὁ νόμος,
Ποὺ γέννησε σύντας ἐγὼ ἀπὸ τὸν κόσμο βγῆκα.
Μ' ἂν τούρανοῦ ὅπως μοῦ λὲς γυναῖκα σ' ὁδηγάει
Καὶ σὲ διατάζει, περιττὲς οἱ τόσες κολακεῖες,
Φτάνει πὼς μὲ παρακαλεῖς ἀπ' ὄνομά της μόνο.
Σύρε λοιπὸν καὶ φρόντισε τοῦτον ἐδῶ νὰ ζώσῃς
Μ' ἕνα σκινάρι ἄφυλλο καὶ τὴ μορφὴ νὰ νίψῃς
Ὡς ποὺ κανένα λέρωμα σ' αὐτὴν πιὰ νὰ μὴ μείνῃ.
Πρέπει δὲν εἶναι βέβαια μὲ θαμπωμένη ὄψη
Στὸν ὑποταχτικὸ μπροστὰ γιὰ νὰ φανῇ τὸν πρῶτο,
Ποὺ εἶν' ἀπ' ἐκείνους κατοικιὰ ποὺ τὸν Παράδεισο ἔχουν.
Τριγύρω τὸ νησάκι αὐτὸ στὴν ἄκρη κάτω κάτω
Ἐκεῖ ποὺ πάνω του χτυπᾷ τῆς θάλασσας τὸ κῦμα
Σκινάρια βγάζει στὴν κορφὴ τοῦ μαλακοῦ τοῦ βούρκου.
Δεντρὶ ποὺ νάχῃ φύλλωμα ἢ ποὺ κορμὸ νὰ κάνῃ
Ἄλλο ζωὴ δὲν εἰμπορεῖ σ' αὐτὸ τὸ μέρος νἄβρῃ,
Τί δὲ λυγάει στὸ τίνιγμα τοῦ ὠμητικοῦ κυμάτου.

Κατόπι μὴ γυρίσετε στὸ δρόμο τοῦτο πάλι,
Ὁ ἥλιος ποὺ ἀνατέλνει αὐτὸς θὲ νὰ σᾶς δείξῃ τώρα
Πῶς στὸ βουνὸ πιὸ εὔκολα ἀπάνω σ' ἀνεβῆτε.
Εἰπόντας τοῦτα ἐχάθηκε: χωρὶς μιλιὰ ἐγὼ τότες
Σηκώθηκα κ' ἐρχόμενος σιμὰ στὸν ὁδηγό μου
Ἐκάρφωσα τα μάτια μου στὸ πρόσωπό του ἀπάνω
Κ' ἐκεῖνος τότες ἄρχισε. Ἀκλούθα με, παιδί μου,
Πίσω ἔλα νὰ γυρίσωμε γιατὶ ἡ πλαγιὰ ἀπὸ δῶθε
Βλέπω ποὺ γέρνει κάτω μας στὶς χαμηλὲς τὶς ἄκρες.
Τα πρωϊνὰ τα σύθαμπα τώρα νικοῦσ' ἡ αὐγοῦλα.
Κ' ἔφευγαν μπρός της βιαστικὰ κ' ἐξάνοιξα 'γὼ τότες
Στα μακρινα, τρεμάμενα τῆς θάλασσας τα πλάτια.
Ἐπερπατούσαμε μπροστὰ μέσ' τὴν πλαγιὰ τὴν ἔρμη
Σαν ἄνθρωπος ὁποὺ γυρνᾷ ἀπ' τὸ χαμένο δρόμο
Καὶ λογαριάζει ποὺ ὡς ἐκεῖ περπάτησε τοῦ κάκου.
Ὅσο ποὺ φτάσημε ὡς ἐκεῖ ὁποῦ δροσιὰ καὶ ἥλιος
Μαζὶ παλεύουν κ' ἡ δροσιὰ σὲ σύσκιο μέρος ὄντας.
Χωρὶς νὰ ξεδιαλύνεται λίγο ἀραιώνει μόνο.
Τα δυό του χέρια ὁλάνοιχτα ὁ δάσκαλός μου τώρα
Ἀπίθωσε γλυκὰ γλυκὰ στὸ χορταράκι ἀπάνω
Κ' ἐγὼ ποὺ γνώριζ' ἀπὸ πρὶν τὸ τί ἤθελε νὰ κάμῃ
Τα μάγουλα τοῦ πρόσφερα τα δακρυοβουτηγμένα·
Καὶ τότες μοῦ ξεσκέπασε ὅλο τὸ χρῶμα ἐκεῖνο
Ποὺ ἡ καταχνιὰ τῆς Κόλασης ἔτσι μοῦχε σκεπάσει.
Καὶ εἰς τὸ ἔρμο φτάσαμε κατόπι περιγιάλι
Π' ἄνθρωπο δὲν εἶδα ποτὲ τὸ κῦμα του νὰ σκίσῃ.
Καὶ νὰ μπορέσῃ ἔπειτα ξοτίσω νὰ γυρίσῃ.
Καὶ μ' ἔζωσεν αὐτὸς ἐδῶ καθὼς ὁ ἄλλος εἶπε
Μα ὦ θάμα! τότες σὰν αὐτὸ τὸ ταπεινὸ δεντράκι
Ποὖχε διαλέξει ὅμοιο του βλάστησε ἀμέσως ἄλλο.
Στὸν ἴδιο τόπο ἀπὸ κεῖ ποὺ τὸ εἶχε ξερριζώσει.

ΠΑΥΛΟΣ ΑΡΤΕΜΗΣ